



POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ

NA LATA 2016-2018

Spis treści

Wstęp	2
1. Realizacja „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2013-2015”	4
2. Diagnoza rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	5
2.1. Środowiska rodzinne zagrożone umieszczeniem dzieci w zastępczych formach opieki, na podstawie analizy danych z ośrodków pomocy społecznej	6
2.2. Charakterystyka pieczy zastępczej na poziomie ogólnopolskim	9
2.3. Diagnoza pieczy zastępczej na terenie powiatu grudziądzkiego	13
2.3.1. Rodzinna piecza zastępcza	14
2.3.2. Instytucjonalna piecza zastępcza	17
2.3.3. Pomoc osobom usamodzielnianym	20
2.3.4. Środki finansowe przeznaczone na pieczę zastępczą	21
3. Roczne limity rodzinnych form pieczy zastępczej	23
4. Cel główny i cele szczegółowe Programu	24
5. Zakładane rezultaty realizacji Programu	27
6. Projektowane źródła finansowania Programu	27
7. Ewaluacja, monitorowanie i ocena realizacji Programu	27
Zakończenie	28

WSTĘP

System pieczy zastępczej to system zintegrowanych działań osób i instytucji mających na celu zapewnienie właściwej opieki i wychowania dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej.

Podstawę prawną opracowania „Powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej na lata 2016-2018” stanowi art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Program został przygotowany w oparciu o diagnozę sytuacji rodzinnej pieczy zastępczej funkcjonującej na terenie powiatu grudziądzkiego oraz o aktualne potrzeby wynikające z konieczności umieszczania dzieci poza rodzinami biologicznymi. Do opracowania niniejszego dokumentu wykorzystano: sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, dane z GUS, sprawozdania i informacje własne Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu, informacje przygotowane przez gminne ośrodki pomocy społecznej, jednostki organizacyjne pieczy zastępczej oraz dostępne badania, diagnozujące sytuację pieczy zastępczej, w tym rodzin zastępczych.

Program składa się z 7 rozdziałów, w tym opisu zadań powiatu i gminy, diagnozy problemów, planowanych obszarów działań operacyjnych oraz monitoringu i aktualizacji.

Celem programu jest rozwój nowych i wsparcie istniejących form pieczy zastępczej na terenie powiatu grudziądzkiego oraz zapewnienie dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej pieczy zastępczej, organizowanie pomocy dla osób usamodzielnianych poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia, jak również organizowanie różnorodnych form wsparcia dla osób prowadzących różne formy pieczy zastępczej. Program jest kontynuacją działań podjętych w dotychczas obowiązującym „Powiatowym programie rozwoju pieczy zastępczej na lata 2013-2015”.

Przedstawiony program służy usystematyzowaniu i ukierunkowaniu dotychczasowych działań, ustaleniu priorytetów po 3 latach trwania poprzedniego programu, zakresu prowadzonej działalności na rzecz rozwoju pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim oraz jest podstawą do pozyskiwania środków finansowych w ramach ogłaszanych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej konkursów ofert dotyczących realizacji rządowych programów w zakresie wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej, jak również do pozyskiwania środków finansowych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. W miarę potrzeb i sytuacji społecznej zadania programu mogą ulegać zmianom i uzupełnieniom.

Przedmiotowy program powiązany jest ponadto z następującymi dokumentami:

1. Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r.
2. „Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Grudziądzkim na lata 2014-2020”, stanowiąca załącznik do Uchwały Nr XXIII/10/2014 Rady Powiatu Grudziądzkiego z dnia 26 marca 2014 r.
3. „Strategia Rozwoju Powiatu Grudziądzkiego na lata 2014-2024”, stanowiąca załącznik do Uchwały Nr XXV/22/2014 Rady Powiatu Grudziądzkiego z dnia 29 września 2014 r.
4. „Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020” przyjęta Uchwałą Nr XIII/285/15 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 października 2015 r.

„Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej na lata 2016-2018” będzie realizowany w oparciu o następujące akty prawne:

- ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2015 r. poz. 2082 z późn.zm.),
- ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 814),
- ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 575),
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2016 r. poz. 239 z późn.zm.).

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych powiatu, oprócz opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, należy:

- 1) zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- 2) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia;
- 3) tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- 4) prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;
- 5) organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- 6) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
 - a) grup wsparcia,
 - b) specjalistycznego poradnictwa;
- 7) wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- 8) zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich;
- 9) prowadzenie rejestru danych o osobach zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz o osobach pełniących funkcję rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej oraz prowadzących rodzinny dom dziecka;
- 10) kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;
- 11) finansowanie:
 - a) świadczeń pieniężnych na rzecz dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,
 - b) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
 - c) szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego;
- 12) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
- 13) przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji o powstaniu zaległości z tytułu nieponoszenia przez osoby zobowiązane opłaty za pobyt dziecka w pieczy zastępczej.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

- 1) realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 2) finansowanie pobytu w pieczy zastępczej małoletnich cudzoziemców przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła rozwiązania systemowe, które z założenia poprzez intensywną profilaktykę i pracę z rodziną miały się przyczynić do poprawy jakości pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez te rodziny i w konsekwencji przeciwdziałać umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej. Po dwóch latach funkcjonowania nowych rozwiązań analiza niektórych przepisów, a przede wszystkim ich realizacja nie zawsze przyjmowała pożądany kierunek, czego efektem była nowelizacja we wrześniu 2014 r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Nowela uwzględniła zmiany mające na celu poprawę funkcjonowania wprowadzonych rozwiązań systemowych, które miały przyczynić się do lepszego jakościowo wsparcia rodzin i poprawy opieki nad dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej.

Wprowadzone zmiany miały na celu również poprawę funkcjonowania procedur adopcyjnych. Najważniejszą zmianą w nowelizacji ustawy z 2014 r. była rezygnacja z udziału sądu w wyborze formy pieczy zastępczej, w której dziecko zostanie umieszczone. Ustawa zakłada, że sąd jedynie umieszcza dziecko w pieczy zastępczej, natomiast obowiązek skierowania dziecka do odpowiedniej formy pieczy zastępczej spoczywa na staroście, który wydaje skierowanie dziecka do konkretnej rodziny zastępczej, rodzinnego domu dziecka, czy placówki opiekuńczo-wychowawczej. Kolejną ważną zmianą, którą wprowadziła nowela, to konieczność uzyskania przez kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka opinii wystawionej przez psychologa. Psycholog, zatrudniany przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej lub któremu organizator zlecił realizację zadania, ocenia, czy kandydaci mają odpowiednie predyspozycje i motywacje do sprawowania pieczy zastępczej. Ma to już na etapie kwalifikacji wykluczyć osoby, które ze względów psychologicznych nie powinny podejmować się pełnienia roli rodziny zastępczej. Ponadto rozbudowano uregulowania w zakresie obowiązku gromadzenia i przekazywania informacji oraz dokumentacji dotyczących dziecka oraz kontroli sprawowanej przez zarząd powiatu. Ustawa wprowadziła też liczne uszczegółowienia dotychczasowych przepisów, m.in. w zakresie wymagań w stosunku do osób, którym powierza się pełnienie funkcji rodziny zastępczej (niezawodowej, zawodowej) lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, rejestru zawierającego dane tych osób, umów zawieranych z rodziną zastępczą niezawodową o pełnienie funkcji rodziny zawodowej albo rodzinnego domu dziecka, a także z rodziną zawodową o prowadzenie rodzinnego domu dziecka, rozszerzając, ale także określając krąg osób, które mogą być zatrudnione do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej od 1 stycznia 2015 r. może mieć pod opieką nie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

Istotną rolę w wykonywaniu powyższych zadań odgrywa współpraca interdyscyplinarna różnych służb, instytucji i organizacji pozarządowych, gdyż daje szansę na zwiększenie efektywności działań i skuteczne rozwiązywanie problemów związanych z organizacją pieczy zastępczej.

1. Realizacja „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2013-2015”

Zadania określone w „Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2013-2015”, przyjętym Uchwałą Nr XVII/9/2013 Rady Powiatu Grudziądzkiego z dnia 29 marca 2013 r., w większości zostały zrealizowane w zakresie określonym w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej:

- 1) każdemu dziecku pozbawionemu opieki rodzicielskiej zapewniono pieczę zastępczą w rodzinach zastępczych oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych, zarówno na terenie powiatu grudziądzkiego, jak i na terenie innych powiatów.
- 2) zatrudniono wymaganą, zgodnie z ustawą, liczbę koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej - łącznie zatrudniono 2 koordynatorów.
- 3) na bieżąco zapewniano osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą pomoc i wsparcie koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz specjalisty pracy socjalnej.
- 4) zapewniano rodzinom zastępczym szkolenia mające na celu podnoszenie ich kwalifikacji oraz kompetencji rodzicielskich.
- 5) prowadzono poradnictwo specjalistyczne (prawnika, psychologa) dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.

- 6) prowadzono nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej poprzez organizację festynów, konferencji, rozpowszechnianie ulotek promujących ideę rodzicielstwa zastępczego, aktualizowanie informacji na stronie internetowej PCPR.
- 7) zapewniano rodzinom zastępczym niezawodowym i kandydatom badania psychologiczne, których celem było uzyskanie opinii o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej
- 8) organizowano szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.
- 9) udzielano rodzinom zastępczym pomocy finansowej obligatoryjnej i fakultatywnej, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.
- 10) zapewniano środki na funkcjonowanie instytucjonalnej pieczy zastępczej, tj. 2 placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego z możliwością łączenia zadań placówki typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno-terapeutycznego, funkcjonujących na terenie powiatu grudziądzkiego oraz środki finansowe związane z pokrywaniem wydatków na utrzymanie dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innych powiatów.
- 11) zapewniano środki na pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i zagospodarowanie dla osób usamodzielnianych oraz zapewniano tym osobom wsparcie w formie poradnictwa.
- 12) pozyskiwano środki zewnętrzne - rządowe (dotacja celowa) na pokrycie wydatków związanych ze szkoleniem rodzin zastępczych i kandydatów na rodziny zastępcze, na wynagrodzenia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej oraz na zrefinansowanie wydatków wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, tj. dofinansowanie do wypoczynku dziecka i świadczenie na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka.
- 13) realizowano, jako partner w ramach zawartej z Wojewodą Kujawsko-Pomorskim umowy, Program dla rodzin wielodzietnych „Karta dużej rodziny”.

Niniejszy program zakłada kontynuację podjętych dotychczas założeń oraz dodatkowo działania wynikające z rozeznania potrzeb w zakresie wspierania pieczy zastępczej.

2. Diagnoza rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. W ustawie wprowadzono pojęcie pieczy zastępczej i wskazano formy, w jakich piecza jest realizowana:

- 1) Formy rodzinne, w tym:
 - a) rodziny zastępcze:
 - rodziny zastępcze spokrewnione,
 - rodziny zastępcze niezawodowe,
 - rodziny zastępcze zawodowe, w tym:
 - pełniące funkcje pogotowia rodzinnego
 - specjalistyczne
 - b) rodzinne domy dziecka.
- 2) Formy instytucjonalne:
 - a) placówki opiekuńczo-wychowawcze, w tym typu:
 - socjalizacyjnego,
 - interwencyjnego,
 - specjalistyczno-terapeutycznego,
 - rodzinnego,
 - b) regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
 - c) interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

Celem pieczy zastępczej jest przede wszystkim praca z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy nie jest to możliwe - dążenie do przysposobienia dziecka. Ponadto pobyt w pieczy zastępczej ma na celu przygotowanie dziecka do samodzielnego i odpowiedzialnego życia, pokonywania trudności życiowych, nawiązywania i podtrzymywania bliskich i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, zdobywanie umiejętności społecznych, zaspokajanie potrzeb emocjonalnych oraz bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych dzieci.

2.1. Środowiska rodzinne zagrożone umieszczeniem dzieci w zastępczych formach opieki, na podstawie analizy danych z ośrodków pomocy społecznej

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej podzieliła kompetencje w zakresie pracy z rodziną biologiczną między samorząd gminny i powiatowy. Obowiązki te jednostki samorządu terytorialnego realizować powinny w szczególności poprzez współpracę z sądem i ich organami pomocniczymi, policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, organizacjami pozarządowymi oraz środowiskiem lokalnym. Pomoc rodzinie naturalnej pozostała w gestii gminy, zaś organizację pieczy zastępczej powierzono powiatowi. Osiągnięcie pożądaných efektów jest możliwe poprzez stworzenie lokalnego systemu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych ukierunkowanego na profilaktykę oraz pracę z rodziną biologiczną. Umieszczenie dziecka w formach pieczy zastępczej ma być ostatecznością, po wykorzystaniu przez gminę wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej. Współfinansowanie pobytu dziecka w pieczy zastępczej należy do zadań własnych gminy. Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej mogą skorzystać z pomocy asystenta rodziny. W ramach działań profilaktycznych w gminie ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadza następujące priorytety:

- 1) obowiązek opracowywania przez samorządy gmin lokalnych programów wspierania rodzin wychowujących małoletnie dzieci,
- 2) konieczność stosowania wczesnej profilaktyki społecznej dla młodych rodzin,
- 3) środowiskowe formy opieki pozarodzinnej dla dzieci i młodzieży w wieku szkolnym,
- 4) wprowadzenie stanowiska asystenta rodziny, który niezależnie od pracowników socjalnych zajmuje się wyłącznie pracą z rodziną.

Na potrzeby niniejszego opracowania dokonano analizy danych dotyczących sytuacji rodzin zamieszkujących gminy powiatu grudziądzkiego i przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a tym samym zagrożonych dezintegracją i odebraniem dziecka.

Powiat grudziądzki położony jest zarówno na prawym, jak i lewym brzegu Wisły, na północno-wschodnim krańcu województwa kujawsko-pomorskiego. Graniczy od północy z powiatem kwidzińskim (województwo pomorskie), od wschodu z powiatami: iławskim i nowomiejskim (województwo warmińsko-mazurskie), od południowo-wschodu i od południa z powiatami: brodnickim, wąbrzeskim i chełmińskim (województwo kujawsko-pomorskie), a od zachodu, Kępa Szynyska, z powiatem świeckim, wchodzącym także w skład województwa kujawsko-pomorskiego. Powiat zajmuje powierzchnię 728,4 km² i podzielony jest na sześć gmin: od północy: gminę Rogóźno, od północno-wschodu – gminę Łasin, od południowo - wschodu gminę Świecie nad Osą, od południa gminę Radzyń Chełmiński i od zachodu, wzdłuż Wisły - gminę Grudziądz. Pośrodku powiatu, otoczona pięcioma gminami, znajduje się gmina Gruta. Miasta leżące w granicach powiatu to: Radzyń Chełmiński i Łasin. Na koniec 2014 r. powiat grudziądzki zamieszkiwało 40 207 osób.



W związku z opracowaniem „Powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej na lata 2016-2018”, w ramach wstępnych konsultacji społecznych, zwrócono się z prośbą do gmin powiatu grudziądzkiego o udzielenie informacji na temat realizacji zadań gminy wynikających z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Spośród 6 gmin powiatu grudziądzkiego odpowiedzi uzyskano od wszystkich przedstawicieli samorządów gminnych - ośrodków pomocy społecznej, które realizują zadania z zakresu wspierania rodziny. Pozyskane informacje dotyczyły liczby asystentów rodziny zatrudnionych w latach 2013 -2015 w gminach oraz informacje o liczbie monitorowanych przez asystentów spraw, dotyczących sytuacji dzieci z rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Na potrzeby niniejszego opracowania dokonano analizy uzyskanych danych.

Tabela 1. Zatrudnienie asystentów rodzin w gminach powiatu grudziądzkiego w latach 2013-2015

Gmina	2013		2014		2015	
	I. osób	I. etatów	I. osób	I. etatów	I. osób	I. etatów
Łasin	2	1,0	2	1,0	2	1,0
Radzyń Chełmiński	1	1,0	1	1,0	1	1,0
Grudziądz	1	1,0	1	1,0	1	1,0
Gruta	1	1,0	1	1,0	1	1,0
Rogóźno	1	0,83	1	1,0	1	1,0
Świecie nad Osą	1	1,0	1	1,0	1	1,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OPS

Z danych w tabeli wynika, że w związku z realizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w gminach powiatu grudziądzkiego w roku 2013 zatrudniono 7 asystentów rodzin w wymiarze czasu pracy 5,83 etatu. W latach 2014-2015 liczba asystentów utrzymywała się na poziomie roku 2013, jednakże liczba etatów wzrosła do 6. W analizowanym okresie wszystkie gminy powiatu grudziądzkiego posiadały przynajmniej jedną osobę zatrudnioną jako asystent rodziny, co z kolei wskazuje na pozytywną tendencję w realizacji zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Środki finansowe na zatrudnienie asystentów pochodziły głównie z rządowych programów osłonowych.

Tabela 2. Rodziny objęte wsparciem asystentów rodziny na terenie powiatu grudziądzkiego w latach 2013-2015

Gmina Mieszkańcy na 31.12.2014	Liczba rodzin objętych wsparciem					
	2013		2014		2015	
	liczba rodzin	liczba osób w rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w rodzinach	liczba rodzin	liczba osób w rodzinach
Łasin 8 179	19	92	17	86	12	61
Radzyń Chełmiński 4 826	8	36	8	45	8	56
Grudziądz 12 148	13	65	13	60	14	61
Gruta 6 568	17	73	23	89	15	65
Rogóźno 4 178	14	22	16	26	15	24
Świecie nad Osą 4 308	15	76	18	93	15	74

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i OPS

Z tabeli wynika, że liczba rodzin objętych wsparciem asystentów w poszczególnych gminach jest zróżnicowana. Nie zaobserwowano zależności pomiędzy liczbą mieszkańców a liczbą osób objętych wsparciem.

Do zadań asystenta rodziny należy w szczególności: opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną, w tym z rodziną, której dziecko przebywa w pieczy zastępczej, prowadzenie poradnictwa i edukacji dla rodzin będących w trudnej sytuacji życiowej, w tym poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów oraz udzielanie informacji na temat pomocy świadczonej przez właściwe instytucje rządowe, samorządowe i organizacje pozarządowe, udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w uzyskaniu zatrudnienia, podnoszeniu kwalifikacji zawodowych oraz zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny, monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną, sporządzanie na wniosek sądu opinii o rodzinie i jej członkach, współpraca z rodziną zastępczą, rodzinnym domem dziecka, placówką opiekuńczo-wychowawczą, regionalną placówką opiekuńczo-terapeutyczną lub interwencyjnym ośrodkiem preadopcyjnym, w których umieszczono dziecko z rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i sądem. Praca asystentów ukierunkowana jest na działania profilaktyczne z rodziną oraz dążenie do utrzymania dziecka w rodzinie biologicznej i wspieranie ich członków w przywracaniu zdolności do właściwego wypełniania zadań.

Tabela 3. Realizacja gminnych programów wspierania rodziny przez gminy powiatu grudziądzkiego

Gmina	Program wspierania rodziny (TAK/NIE) / okres obowiązywania
Łasin	TAK / 2016-2018
Radzyń Chelmiński	TAK / 2013-2015
Grudziądz	TAK / 2016-2018
Gruta	TAK / 2013-2015
Rogóźno	TAK / 2015-2018
Świecie nad Osą	TAK / 2013-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z OPS

Główne założenie Programów to ukierunkowanie na pracę z rodziną w połączeniu z jej własną aktywnością, przy zastosowaniu zasady pomocniczości. Wspieranie rodziny powinno opierać się na eliminowaniu sytuacji, w których dziecko musi opuścić rodzinę biologiczną, a tym samym na podejmowaniu działań profilaktycznych, poprzez współpracę różnych instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny, w tym jednostek gminnych, powiatowych, organizacji pozarządowych i oświatowych. Prowadzenie działań profilaktycznych jest formą tańszą i bardziej skuteczną. W przypadku, gdy zaistnieje konieczność umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, praca z rodziną biologiczną powinna uwzględniać działania związane z jak najszybszym powrotem dziecka do rodziny. Stąd też realizacja założonych celów głównych i szczegółowych określa zbieżne działania zmierzające do wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu swoich funkcji, w tym poradnictwo dla rodzin, wsparcie interdyscyplinarne rodzin we współpracy z różnymi instytucjami, organizowanie placówek wsparcia dziennego dla dzieci, pomoc w formie rodzin wspierających oraz asystenta rodziny, tworzenie i realizacja programów wspierających rodzinę. Realizacja Programów przez gminy będzie odbywać się w oparciu o środki własne, jak również poprzez pozyskiwanie dotacji z budżetu państwa, programy rządowe z zakresu wspierania rodziny oraz fundusze Unii Europejskiej.

2.2. Charakterystyka pieczy zastępczej na poziomie ogólnopolskim

Główny Urząd Statystyczny w roku 2015 wydał publikację pt.: „Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 roku”. Podstawowym źródłem informacji prezentowanych w publikacji są wyniki badań statystycznych prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, dane pozyskane z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Sprawiedliwości, jak również dane Ministerstwa Finansów.

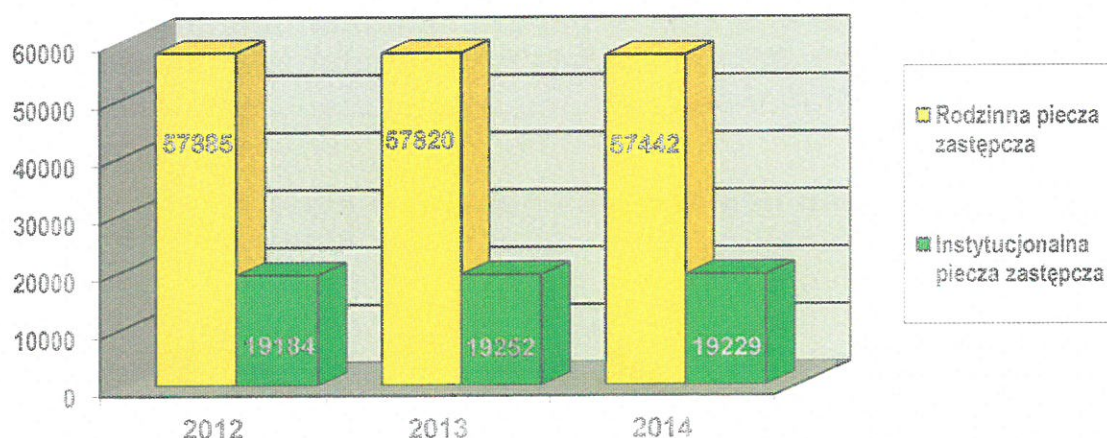
Znaczna część publikacji poświęcona jest zagadnieniom związanym z opieką nad dziećmi i młodzieżą pozbawionymi opieki rodzicielskiej (instytucjonalna i rodzinna piecza zastępcza).

Opieka oraz wychowanie dzieci i młodzieży pozbawionej całkowicie lub częściowo opieki i wsparcia ze strony rodziny naturalnej, od roku 2012 realizowana jest poprzez system instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej. Do roku 2011 była realizowana w ramach zadań pomocy społecznej.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców umieszcza się je w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych, rodzinach zastępczych lub rodzinnych domach dziecka.

Z danych przedstawionych przez GUS wynika, że od wielu lat można zaobserwować proces powolnego, lecz systematycznego zwiększania udziału rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka w sprawowaniu opieki zastępczej. W 2005 r. w rodzinach zastępczych przebywało 49.667 dzieci, co stanowiło 71% ogółu umieszczonych w pieczy zastępczej dzieci, natomiast w 2012, 2013 i 2014 r. odpowiednio 57.885, 57.820 oraz 57.442 dzieci, co wynosiło ok.75% ogółu dzieci przebywających poza rodziną biologiczną.

Wykres 1. Dzieci w pieczy zastępczej w Polsce w latach 2012-2014

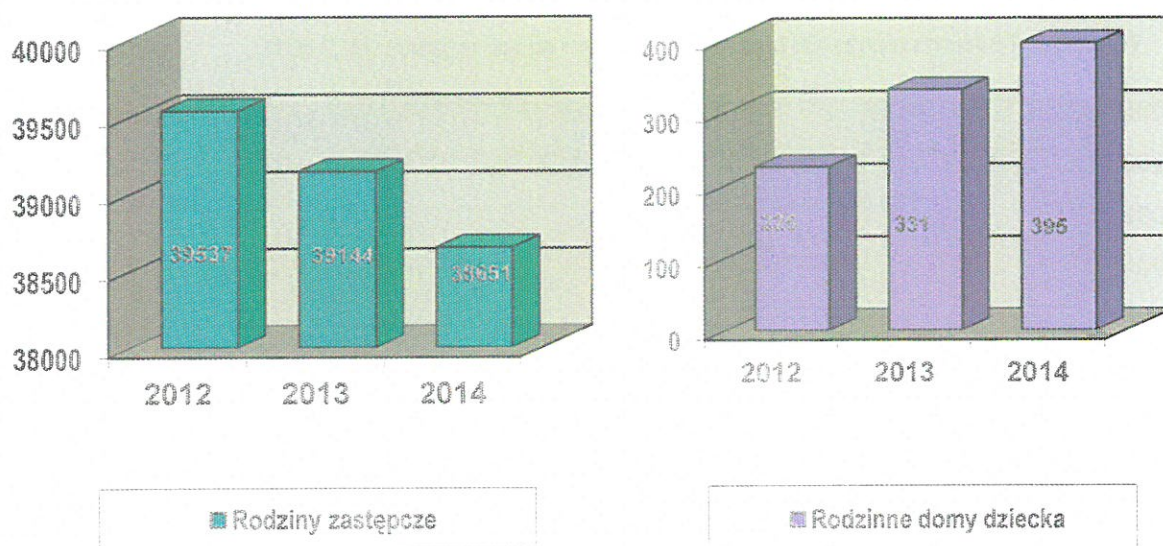


Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Rodzinne formy pieczy zastępczej.

W końcu 2012 r. na terenie Polski funkcjonowało 39.537 rodzin zastępczych oraz 225 rodzinnych domów dziecka. W roku 2013 liczba rodzin zastępczych nieznacznie uległa zmniejszeniu do 39.144, natomiast liczba rodzinnych domów dziecka zwiększyła się o 106 i wyniosła 331. W końcu 2014 r. funkcjonowało 38.651 rodzin zastępczych oraz 395 rodzinnych domów dziecka. W stosunku do roku 2013 liczba rodzin zastępczych spadła o 493 natomiast liczba rodzinnych domów dziecka wzrosła o 64. Taka sytuacja mogła być wynikiem przekształcenia części rodzin zastępczych w rodzinne domy dziecka, w przypadku sprawowania opieki nad więcej niż trojgiem dzieci.

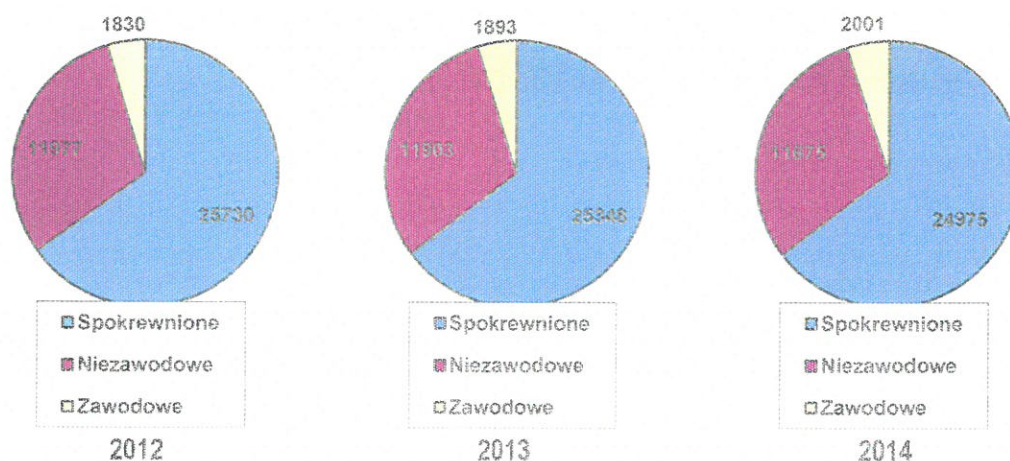
Wykres 2. Rodzinne formy pieczy zastępczej w Polsce w latach 2012-2014



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Analiza danych statystycznych zebranych w publikacji opracowanej przez GUS wykazała, że większość rodzin zastępczych w roku 2012 stanowiły rodziny spokrewnione z dzieckiem – 64,9% ogółu rodzin, dalej rodziny niezawodowe – 30% i zawodowe rodziny zastępcze - 4,6%. W roku 2013 proporcje te pozostawały na prawie tym samym poziomie – rodziny zastępcze spokrewnione 64,3%, niezawodowe 30% i zawodowe 4,9%. W roku 2014 rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem było 63,9%, niezawodowe rodziny zastępcze utrzymywały się na poziomie lat poprzednich (30%), natomiast liczba zawodowych rodzin zastępczych wzrosła o 0,2% w stosunku do roku 2013 i o 0,5% do roku 2012.

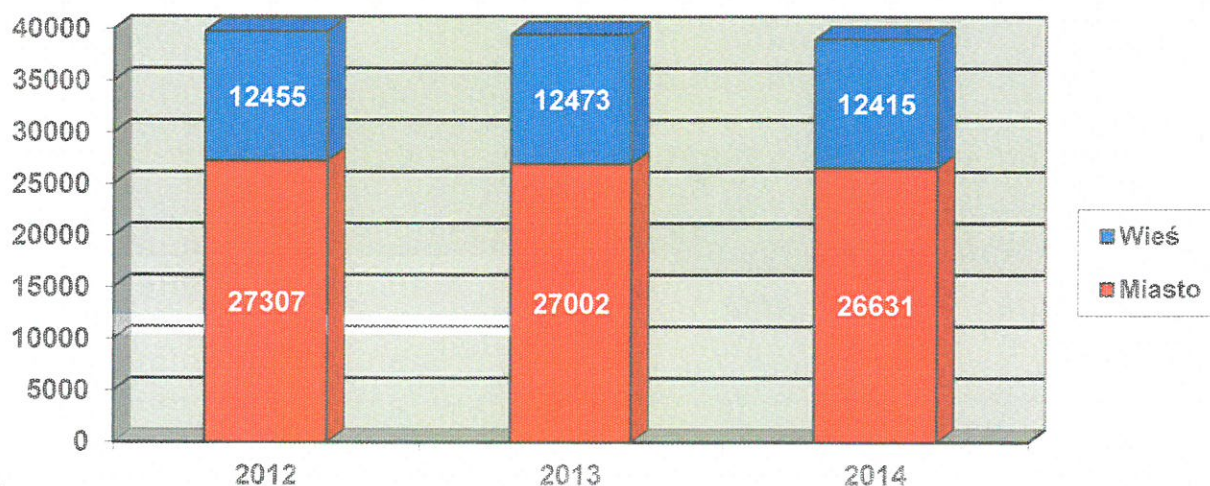
Wykres 3. Rodzinna piecza zastępcza wg typu w Polsce w latach 2012-2014



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Zdecydowana większość rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w latach 2012-2014 funkcjonowała w miastach, co szczegółowo obrazuje wykres nr 4.

Wykres 4. Rodzinna piecza zastępcza w miastach i na wsi w latach 2012-2014



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Instytucjonalne formy pieczy zastępczej.

W przypadku braku możliwości umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej sąd umieszcza dziecko w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Formami instytucjonalnej pieczy zastępczej są placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, rodzinnego, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne oraz interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dziecku pozbawionemu całkowicie lub częściowo opieki rodzicielskiej całodobową ciągłą lub okresową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne, religijne, a także gwarantuje korzystanie z przysługujących na podstawie odrębnych przepisów świadczeń zdrowotnych i kształcenia.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza może łączyć zadania przewidziane dla placówki typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno-terapeutycznego.

Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna zapewnia opiekę i wychowanie dzieciom, które ze względu na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji i nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

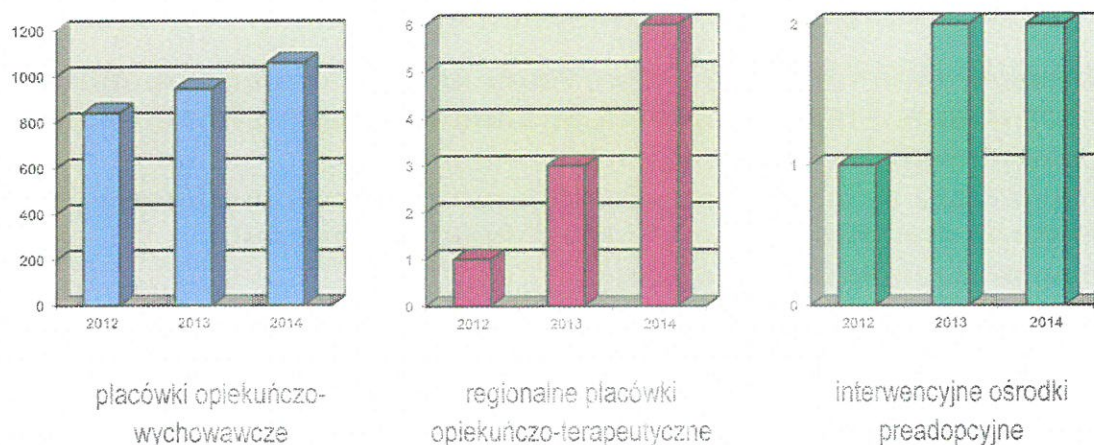
Interwencyjny ośrodek preadopcyjny zapewnia opiekę dzieciom do ukończenia pierwszego roku życia, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej.

Pod koniec 2012 r. w Polsce funkcjonowały 843 placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej, w tym 841 placówek opiekuńczo-wychowawczych, 1 regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna i 1 ośrodek preadopcyjny. Wśród tych pierwszych działało 270 placówek rodzinnych, 414 socjalizacyjnych, 31 interwencyjnych, 4 specjalistyczno-terapeutyczne oraz 122 placówki łączące zadania.

W roku 2013 liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych zwiększyła się o 105 i wynosiła 946. Ponadto powstały 2 kolejne regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne i 1 ośrodek preadopcyjny. W porównaniu z rokiem 2012 o 30 zmniejszyła się liczba placówek rodzinnych oraz o 5 zmalała liczba placówek łączących zadania. Zwiększyła się natomiast liczba placówek socjalizacyjnych (o 123), placówek interwencyjnych (z 31 na 40) oraz specjalistyczno-terapeutycznych – wzrost o 8.

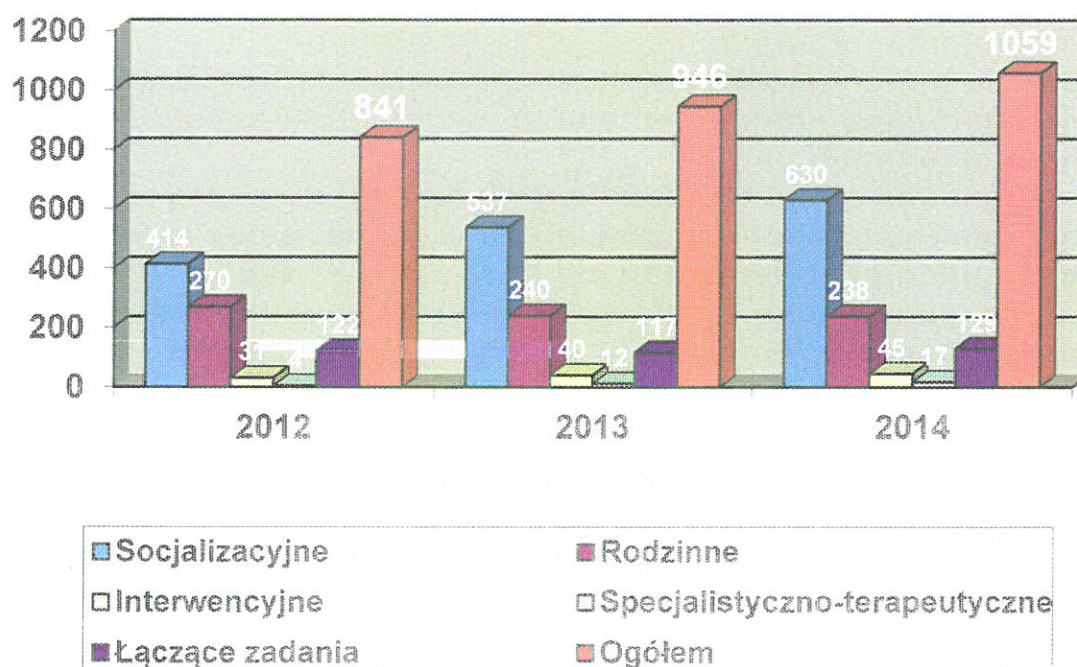
Pod koniec 2014 r. funkcjonowało 1.067 placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej, z tego 1.059 placówek opiekuńczo-wychowawczych (o 113 więcej niż w 2013 r.) oraz 6 regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych i 2 ośrodki preadopcyjne. Wśród placówek opiekuńczo-wychowawczych działało 238 placówek rodzinnych, 630 socjalizacyjnych, 45 interwencyjnych, 17 specjalistyczno-terapeutycznych oraz 129 placówek łączących zadania.

Wykres 5. Instytucjonalna piecza zastępcza w Polsce w latach 2012-2014



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 6. Placówki opiekuńczo-wychowawcze wg typu w Polsce w latach 2012-2014



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Pomimo zwiększającej się liczby rodzinnych form opieki nad dziećmi, nadal duże znaczenie w organizowaniu pieczy zastępczej mają formy instytucjonalne.

Publikacja pt.: „Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 roku” szeroko omawia zagadnienia związane z opieką nad dziećmi i młodzieżą pozbawionymi opieki rodzicielskiej, umieszczonym w instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej. Kwestie zobrazowane są wykresami, tablicami, mapami z podziałem na podregiony, województwa, powiaty. Nadto zawiera informacje o liczbie i strukturze placówek pomocy społecznej, ich pracownikach, wolontariuszach oraz o różnych formach udzielanej pomocy, a także o zbiorowości osób z tej pomocy korzystających. W opracowaniu znalazły się również dane na temat żłobków i klubów dziecięcych, uzupełnione o nowe formy opieki nad małym dzieckiem oraz temat adopcji oraz o dane finansowe, mówiące o skali przekazywanego beneficjentom wsparcia finansowego oraz o źródłach finansowania pomocy społecznej.

2.3. Diagnoza pieczy zastępczej na terenie powiatu grudziądzkiego

Podstawowym zadaniem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu, jako organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Grudziądzkim, jest dbałość o podmiotowość dziecka i rodziny oraz przestrzeganie prawa dziecka do:

- wychowania w rodzinie, a w przypadku wychowania dziecka poza rodziną, zapewnienia w miarę możliwości zgodnie z jego potrzebami opieki i wychowania w rodzinnych formach opieki zastępczej,
- zapewnienia stabilnego środowiska wychowawczego,
- utrzymywania osobistych kontaktów z rodziną,
- powrotu do rodziny naturalnej,
- ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka,
- praktyk religijnych zgodnych z wolą rodziców i potrzebami dziecka,
- traktowania w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej,

- kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i indywidualności oraz zabawy i wypoczynku,
- pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia,
- dostępu do informacji,
- wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą,
- ochrony przed poniżającym traktowaniem i poniżaniem.

Dotychczasowe doświadczenia, a także statystyki GUS wskazują, że rodzinne formy pieczy zastępczej są ważnym elementem w systemie opieki nad dzieckiem. W środowiskach tych dzieci mają zapewnioną opiekę przez stałych opiekunów, którzy poprzez swoje działania w sposób naturalny uczą je pełnienia określonych ról społecznych i wprowadzają w dorosłe życie.

W celu oceny potrzeb w zakresie pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim dokonano analizy rodzin zastępczych, funkcjonujących w okresie trzech minionych lat oraz liczby dzieci umieszczonych w różnych formach pieczy zastępczej na terenie innych powiatów. Porównano wysokość środków wydatkowanych z budżetu powiatu na świadczenia dla rodzin zastępczych w poszczególnych latach. Wzięto pod uwagę potrzeby wskazane w rocznych sprawozdaniach Kierownika PCPR w Grudziądzu.

2.3.1. Rodzinna piecza zastępcza

Rodzinna piecza zastępcza jest formą tymczasowej opieki nad dzieckiem. W sytuacji, kiedy dziecko nie może wychowywać się w swojej rodzinie biologicznej, najlepszym wyjściem jest zapewnienie mu opieki w środowisku najbardziej zbliżonym do rodzinnej, tj. w rodzinie zastępczej: spokrewnionej, niezawodowej, zawodowej lub w rodzinnym domu dziecka.

Dziecko może pozostać w rodzinie zastępczej do osiągnięcia pełnoletności, a w przypadku podjęcia dalszego kształcenia, za zgodą rodziny zastępczej, nie dłużej niż do ukończenia 25 r.ż. Również w wyniku zmiany sytuacji prawnej dziecka (przywrócenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej) może ustać potrzeba sprawowania dalszej pieczy zastępczej. Kandydaci na rodziny zastępcze, podejmując decyzję o utworzeniu rodziny zastępczej, muszą posiadać świadomość czasowości opieki nad dzieckiem, brać pod uwagę i akceptować możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej lub umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej.

Jeśli rodzice biologiczni nie mogą wypełniać wobec swego dziecka funkcji opiekuńczo-wychowawczych oznacza to, że zostali trwale lub czasowo pozbawieni władzy rodzicielskiej albo władza ta została im ograniczona lub zawieszona. Najczęściej do rodziny zastępczej trafiają dzieci rodziców o ograniczonej i zawieszanej władzy rodzicielskiej.

Tabela 4. Rodziny zastępcze na terenie powiatu grudziądzkiego w latach 2013-2015

Formy rodzinnej pieczy zastępczej	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe	Rodzinne domy dziecka	OGÓŁEM
ROK	2013				
Liczba rodzin zastępczych	18	13	0	0	31
Liczba dzieci	27	18	0	0	45
ROK	2014				
Liczba rodzin zastępczych	20	13	0	0	33
Liczba dzieci	29	18	0	0	47
ROK	2015				
Liczba rodzin zastępczych	21	17	0	0	38
Liczba dzieci	30	23	0	0	53

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Jak wynika z zebranych powyżej danych, na terenie powiatu grudziądzkiego rodziny zastępcze spokrewnione, tj. rodziny, w których opiekunami dzieci są dziadkowie bądź rodzeństwo, stanowią większość (58%). W dalszej kolejności są rodziny zastępcze niezawodowe, czyli wujostwo lub osoby obce (42%). Na terenie powiatu nie funkcjonują rodziny zawodowe oraz rodzinne domy dziecka.

W rodzinnej pieczy zastępczej umieszczane są dzieci głównie na skutek bezradności rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i związanych z tym zaniedbań, uzależnienia rodziców od alkoholu, sieroctwa.

Porównanie lat 2013–2015 pozwala na stwierdzenie, że liczba rodzin zastępczych i dzieci w nich umieszczonych bardzo powoli rośnie. Istnieje jednak potrzeba utworzenia zawodowych rodzin zastępczych lub rodzinnego domu dziecka w celu stworzenia możliwości zapewnienia opieki i wychowania dzieciom o szczególnych potrzebach zdrowotnych, posiadających orzeczenie o niepełnosprawności lub wskazania o potrzebie kształcenia specjalnego. Ponadto wśród małoletnich umieszczanych w pieczy zastępczej większość stanowią liczne rodzeństwa (troje i więcej dzieci) lub wychowankowie w wieku powyżej 14 lat, dla których znalezienie miejsca w rodzinnych formach pieczy zastępczej stanowi dużą trudność.

Tabela 5. Liczba nowo powstałych rodzin zastępczych oraz liczba dzieci umieszczonych w tych rodzinach w latach 2013-2015

Rok	Liczba powstałych rodzin zastępczych w ciągu całego roku	Liczba umieszczonych dzieci
2013	4	4
2014	4	5
2015	7	8

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Z powyższego zestawienia wynika, że liczba nowo powstałych rodzin zastępczych w latach 2013-2014 utrzymywała się na tym samym poziomie, po czym w roku 2015 wzrosła. Z kolei liczba dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych sukcesywnie wzrasta.

Tabela 6. Dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego umieszczone w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów w latach 2013-2015

LICZBA DZIECI	2013	2014	2015
umieszczonych w rodzinach zastępczych poza powiatem grudziądzkim	0	3	1
z podziałem na gminy:	0	0	0
miasto i gmina Łasin	0	0	0
miasto i gmina Radzyni Chełmiński	0	0	0
gmina Grudziądz	0	3	0
gmina Gruta	0	0	0
gmina Rogóźno	0	0	1
gmina Świecie nad Osą	0	0	0

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

W latach 2013-2015 w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów umieszczono 4 dzieci pochodzących z terenu powiatu grudziądzkiego – 3 dzieci z terenu gminy Grudziądz (2014 r.) oraz 1 dziecko

z gminy Rogóźno (2015 r.). Umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych poza powiatem uwarunkowane jest miejscem zamieszkania kandydatów na rodziny zastępcze – są to takie przypadki, w których rodziną zastępczą zostaje najbliższa rodzina dziecka (dziadkowie, ciocia), zamieszkująca na terenie innego powiatu.

W Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizują pracownicy Działu ds. świadczeń, pomocy społecznej i spraw organizacyjnych oraz Zespołu ds. rodzinnej pieczy zastępczej. Organizator rodzinnej pieczy zastępczej realizował zadania na podstawie art. 76 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Tabela 7. Pozyskiwanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej w latach 2013-2015

Rok	Liczba pozyskanych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej
2013	1
2014	0
2015	4 *

*wobec 4 osób wszczęto procedurę kwalifikacji

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

W analizowanym okresie podejmowano działania mające na celu pozyskanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu prowadziło nabór kandydatów poprzez organizację festynów, rozpowszechnianie ulotek promujących ideę rodzicielstwa zastępczego, aktualizowanie informacji na stronie internetowej. Potencjalni kandydaci na rodziny zastępcze mieli też możliwość uzyskania informacji od istniejących już rodzin zastępczych podczas organizowanych konferencji tematycznych. Niestety, mimo włożonego wysiłku, pozyskano tylko 1 kandydatkę w roku 2013, po czym pod koniec 2015 roku wszczęto na wniosek 4 zainteresowanych procedurę kwalifikacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

W instytucji organizatora rodzinnej pieczy zastępczej umocowana jest funkcja koordynatora rodzinnych form pieczy zastępczej. Koordynatora wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może jednocześnie prowadzić postępowań z zakresu zadań realizowanych przez powiat, jak również nie może wykonywać obowiązków pracownika socjalnego. Wymagania dotyczące ilości rodzin zastępczych pozostających pod opieką koordynatora określa ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Od 1 stycznia 2015 r. opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej powinny zostać objęte wszystkie funkcjonujące rodziny zastępcze. Dotychczas obowiązek objęcia wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej obejmował jedynie rodziny funkcjonujące poniżej 3 lat.

Tabela 8. Liczba rodzin zastępczych pozostająca pod opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2013-2015

Rok	2013	2014	2015
Koordynator 1	27	31	17
Koordynator 2 (od II 2015 r.)	0	0	17

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Na terenie powiatu grudziądzkiego od roku 2012 cyklicznie wszystkie rodziny wyraziły zgodę i chęć współpracy z koordynatorem. Nowelizacja ustawy wprowadzona w roku 2014 określiła nowe limity rodzin

przypadających do współpracy z jednym koordynatorem, tj. 15 rodzin. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu - organizator rodzinnej pieczy zastępczej - od roku 2012 zatrudnia koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Od roku 2015 r. liczba etatów, w związku z obowiązkiem objęcia wsparciem wszystkich rodzin i jednocześnie limitem przypadającym na jednego koordynatora, wzrosła do 2. W trakcie 2015 roku każdy z koordynatorów obejmował wsparciem 17 rodzin zastępczych, jednakże ich liczba w jednym czasie nie przekroczyła 15.

2.3.2. Instytucjonalna piecza zastępcza

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej, w tym typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego i rodzinnego, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej oraz interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Placówka wychowawcza może łączyć zadania placówek typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz specjalistyczno-terapeutycznego.

Na terenie powiatu grudziądzkiego funkcjonują dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze: w Białochowie (gmina Rogóźno) oraz w Wydrznie (gmina Łasin). Obie prowadzone są jako placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego dla 30 wychowanków każda, z możliwością łączenia zadań.

Tabela 9. Dzieci przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu grudziądzkiego w latach 2013-2015

LICZBA DZIECI	2013	2014	2015
- przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych ogółem,	94	79	85
w tym:	47	45	47
- liczba dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego			
z podziałem na gminy:			
miasto i gmina Łasin	15	15	15
miasto i gmina Radzyń Chełmiński	2	2	2
gmina Grudziądz	9	9	7
gmina Gruta	19	17	16
gmina Rogóźno	2	2	1
gmina Świecie nad Osą	0	0	6
- liczba dzieci z terenu innych powiatów	47	34	38

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Tabela 10. Dzieci umieszczone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu grudziądzkiego w latach 2013-2015

LICZBA DZIECI	2013	2014	2015
- umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych ogółem,	30	3	25
w tym:	18	2	14
- liczba dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego			
z podziałem na gminy:			
miasto i gmina Łasin	2	0	4
miasto i gmina Radzyń Chełmiński	0	0	0
gmina Grudziądz	4	1	3
gmina Gruta	11	0	1
gmina Rogóźno	1	1	0
gmina Świecie nad Osą	0	0	6
- liczba dzieci z terenu innych powiatów	12	1	11

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

W latach 2013-2015 w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu grudziądzkiego przebywało odpowiednio 94 dzieci, 79 i 85. Powyższa analiza wskazuje na to, że powiat grudziądzki zapewniał w w/w okresie pieczę zastępczą w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w porównywalnej liczbie dzieciom pochodzącym z terenu powiatu i spoza niego.

W analizowanym okresie umieszczono w placówkach łącznie 58 dzieci, z tego 34 pochodzących z terenu powiatu grudziądzkiego.

Tabela 11. Dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innych powiatów w latach 2013-2015

LICZBA DZIECI	2013	2014	2015
przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poza powiatem grudziądzkim	1	3	4
z podziałem na gminy:			
miasto i gmina Łasin	0	1	1
miasto i gmina Radzyń Chełmiński	0	0	0
gmina Grudziądz	1	1	1
gmina Gruta	0	1	1
gmina Rogóźno	0	0	1
gmina Świecie nad Osą	0	0	0

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Tabela 12. Dzieci z terenu powiatu grudziądzkiego umieszczone w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innych powiatów w latach 2013-2015

LICZBA DZIECI	2013	2014	2015
umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poza powiatem grudziądzkim	0	2	2
z podziałem na gminy:			
miasto i gmina Łasin	0	1	0
miasto i gmina Radzyn Chełmiński	0	0	0
gmina Grudziądz	0	0	1
gmina Gruta	0	1	0
gmina Rogóźno	0	0	1
gmina Świecie nad Osą	0	0	0

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Do umieszczania dzieci pochodzących z terenu powiatu grudziądzkiego w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innych powiatów dochodzi w wyjątkowych sytuacjach np. gdy dziecko umieszczane jest w ramach interwencji lub gdy w obu placówkach prowadzonych przez powiat grudziądzki nie ma miejsc. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu, w takich przypadkach, prowadzi starania o przeniesienie dziecka w możliwie najwcześniejszym terminie do placówki na terenie powiatu grudziądzkiego, m.in. po to, by było bliżej rodziny biologicznej. Wyjątek stanowią sytuacje, w których zmiana miejsca pobytu dziecka nie leży w jego interesie, tzn. wiązałaby się z zerwaniem jego kontaktów ze środowiskiem, do którego się przywiązał, gdzie kontynuuje naukę i z którym wiąże swoją przyszłość.

Zgodnie z art. 230 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (z wyjątkiem placówki typu rodzinnego) w okresie 9 lat od dnia wejścia w życie ustawy nie może być wyższa niż 30 (nie dłużej niż do dnia 1 stycznia 2021 r.). Dyrektor placówki może przekroczyć dopuszczalną liczbę dzieci, za zezwoleniem wojewody, w sytuacji, kiedy umieszczone w placówce dziecko lub osoba pełnoletnia kontynuująca naukę na określonych zasadach, zostały umieszczone w domu pomocy społecznej, specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym, młodzieżowym ośrodku wychowawczym, młodzieżowym ośrodku socjoterapii zapewniającym całodobową opiekę, specjalnym ośrodku wychowawczym, hospicjum stacjonarnym, oddziale medycyny paliatywnej, areszcie śledczym, schronisku dla nieletnich, zakładzie karnym, zakładzie poprawczym.

Od dnia 1 stycznia 2021 r. w placówce opiekuńczo-wychowawczej można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. Ustawodawca dopuszcza przekroczenie tej liczby w przypadkach cytowanych powyżej, po uzyskaniu zezwolenia wojewody.

W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2019 r. w placówkach mogą przebywać dzieci powyżej 7. roku życia. Po upływie tego okresu, a więc od dnia 1 stycznia 2020 r. w placówkach mogą przebywać dzieci powyżej 10. roku życia. Odstępstwa od tych reguł są możliwe w wyjątkowych przypadkach określonych w ustawie.

W związku z obowiązującym stanem prawnym zasadnym i koniecznym staje się ograniczenie liczby wychowanków w funkcjonujących na terenie powiatu grudziądzkiego placówkach poprzez zaprzestanie przyjmowania dzieci spoza powiatu.

W drodze zarządzenia Starosty Grudziądzkiego powołano Zespół zadaniowy do spraw inwestycji w zakresie infrastruktury społecznej. W skład zespołu weszli: Wicestarosta Grudziądzki, Kierownik Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu, Skarbnik Powiatu Grudziądzkiego, Dyrektorzy placówek opiekuńczo-wychowawczych działających na terenie powiatu grudziądzkiego, Pełnomocnik Starosty ds. oświaty oraz przedstawiciele Wydziału Rozwoju Lokalnego, Edukacji i Zamówień Publicznych, Wydziału Architektury i Budownictwa i Wydziału Geodezji, Kartografii, Katastru i Gospodarki Nieruchomościami Starostwa Powiatowego

w Grudziądzu. Zespół ma za zadanie opracować koncepcję lub alternatywne warianty koncepcji inwestycji w zakresie infrastruktury społecznej, a w szczególności dotyczącej instytucjonalnej pieczy zastępczej.

2.3.3. Pomoc osobom usamodzielnianym

W związku z wejściem w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej od dnia 1 stycznia 2012 r. pełnoletni wychowankowie opuszczający rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze zostali objęci pomocą dla osób usamodzielnianych zgodnie z cytowaną ustawą. W myśl art. 240 ust. 1 w/w ustawy do wychowanków, którzy opuścili rodzinę zastępczą lub placówkę opiekuńczo-wychowawczą przed dniem wejścia w życie ustawy, czyli do dnia 31 grudnia 2011 r. miały zastosowanie dotychczasowe przepisy ustawy o pomocy społecznej (w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2011 r.). Osoby te otrzymywały zatem przysługujące im świadczenia według innych zasad niż wychowankowie, którzy opuścili wyżej wymienione formy pieczy zastępczej po dniu 1 stycznia 2012 r.

Osoby usamodzielniane zostają objęte pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem poprzez pomoc na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie (w przypadku osób usamodzielnianych na podstawie ustawy o pomocy społecznej – w formie rzeczowej), w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych (również w mieszkaniu chronionym) i zatrudnienia.

Tabela 13. Liczba pełnoletnich wychowanków objętych procesem usamodzielnienia w latach 2013-2015

Rok	2013	2014	2015
Liczba osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych	13	9	13
Liczba osób usamodzielnianych z placówek op.-wych.	9	12	17
RAZEM	22	21	30

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Ważną kwestią dotyczącą wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych pochodzących z powiatu grudziądzkiego jest pomoc w uzyskaniu mieszkania. Większość podopiecznych nie ma możliwości powrotu do domu rodzinnego, a w wielu przypadkach powrót jest wręcz niewskazany. Usamodzielniani wychowankowie pieczy zastępczej napotykają na znaczne trudności w samodzielnym pozyskaniu lokalu mieszkalnego. Innymi czynnikami utrudniającymi realizację programów usamodzielniania, na podstawie których opiera się cały proces usamodzielnienia, jest często spotykana u wychowanków niechęć do działania, dokonywania zmian w swoim życiu, niejednokrotnie zbyt niska motywacja do zdobywania wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych.

Mając świadomość, iż wychowankowie pieczy zastępczej, poza pomocą otrzymywaną ze strony specjalistów, wychowawców, rodziców zastępczych, wymagają dogłębnej analizy ich sytuacji życiowej oraz wsparcia w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, zachodzi potrzeba utworzenia mieszkania chronionego, w którym mogłyby czasowo zamieszkać osoby, realizujące indywidualny program usamodzielnienia, które nie mają możliwości powrotu do środowiska rodzinnego po opuszczeniu pieczy zastępczej. Wychowankowie pieczy zastępczej, w szczególności instytucjonalnej, zaliczane są do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Integracja społeczna i zawodowa wychowanków stanowi jedno z największych wyzwań dla instytucji. Wychowankowie pieczy zastępczej należą do osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej. Bez odpowiedniego kompleksowego wsparcia i pomocy, stworzenia warunków do integracji ze społeczeństwem, nie są oni w stanie samodzielnie przezwyciężyć trudności życiowych, znaleźć zatrudnienie, usamodzielnąć się.

Powiat Grudziądzki, w swoich zasobach instytucjonalnych, dysponuje bazą lokalową, którą z powodzeniem można przeznaczyć na działalność mieszkania chronionego. Mieszkanie chronione będzie stanowić aktywną formę pomocy, zmierzającą do odzyskania przez wychowanków poczucia własnej wartości, wiary we własne siły potrzebne do pokonania barier psychologicznych, a następnie możliwości podniesienia kwalifikacji zawodowych i zdobycia doświadczenia zawodowego.

2.3.4. Środki finansowe przeznaczone na pieczę zastępczą

Źródłem finansowania zadań realizowanych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu w ramach ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej są środki finansowe pochodzące:

- z budżetu Powiatu Grudziądzkiego,
- z budżetu państwa zgodnie z art.187 ust. 1 pkt 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (ministra właściwego ds. rodziny),
- z budżetu samorządów gminnych, zgodnie z art. 191 ust. 9 i ust. 10 ustawy (udział % gmin),
- z budżetów innych powiatów, zgodnie z art. 191 ust. 4 ustawy,
- z opłat ponoszonych przez rodziców biologicznych za pobyt dziecka w pieczy zastępczej,
- pozyskane w ramach Programów Operacyjnych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

Rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze funkcjonujące na terenie powiatu grudziądzkiego finansowane są głównie z budżetu Powiatu.

Powiat grudziądzki jako właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dzieci przed skierowaniem do placówki opiekuńczo-wychowawczej lub umieszczeniem w rodzinie zastępczej ponosi wydatki na utrzymanie wychowanków w wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania w danej placówce oraz w łącznej kwocie świadczeń przysługujących danej rodzinie zastępczej. Analogicznie powiat grudziądzki otrzymuje zwrot kosztów utrzymania dzieci pochodzących z innych powiatów, a przebywających w pieczy zastępczej na terenie powiatu grudziądzkiego.

Tabela 14. Wydatki powiatu grudziądzkiego w latach 2013-2015, na utrzymanie dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów

Rok	Liczba dzieci	Roczny koszt realizacji porozumień
2013	15	142 910,60
2014	16	146 577,36
2015	17	154 452,70

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Tabela 15. Wydatki powiatu grudziądzkiego w latach 2013- 2015, na utrzymanie dzieci umieszczonych w placówkach-opiekuńczo wychowawczych na terenie innych powiatów

Rok	Liczba dzieci	Roczny koszt realizacji porozumień
2013	1	41 466,14
2014	4	62 156,82
2015	3	23 366,93

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Z danych przedstawionych w tabeli 14 i 15 wynika, że w przypadku rodzinnej pieczy zastępczej wydatki powiatu grudziądzkiego w okresie objętym analizą rokrocznie wzrastały, co jest powodowane tym, iż powiat grudziądzki nie ma większego wpływu na zapewnienie opieki i wychowania dzieciom pochodzącym z terenu powiatu grudziądzkiego wyłącznie w rodzinach zastępczych na terenie powiatu. Jak już wcześniej wywnioskowano, umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych poza powiatem uwarunkowane jest miejscem zamieszkania kandydatów na rodziny zastępcze – najbliższej rodziny dziecka (dziadkowie, wujostwo).

Umieszczanie dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poza powiatem grudziądzkim następuje wyjątkowo w sytuacjach, gdy np. dziecko umieszczane jest w placówce interwencyjnie (gdy zachodzi natychmiastowa potrzeba odizolowania od rodziny) lub gdy powiat grudziądzki nie dysponuje miejscami w prowadzonych przez siebie placówkach. Wówczas, kierując się dobrem dziecka, prowadzone są działania, mające na celu przeniesienie dziecka w możliwie najwcześniejszym terminie do placówki na terenie powiatu grudziądzkiego (bliżej rodziny biologicznej). W sytuacji, kiedy zmiana miejsca pobytu dziecka nie leży w jego interesie i wiązałaby się z zerwaniem jego kontaktów ze środowiskiem, które postrzega jako rodzinne, lub w przypadku gdy wskazane jest odizolowanie od środowiska rodzinnego, Powiat nie przenosi dziecka na teren swojego działania.

Tabela 16. Dochody powiatu grudziądzkiego w latach 2013-2015, na utrzymanie dzieci pochodzących z terenu innych powiatów a umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie powiatu grudziądzkiego

Rok	Liczba dzieci	Roczny koszt realizacji porozumień
2013	19	171 129,77
2014	18	177 119,18
2015	21	184 365,24

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Tabela 17. Dochody powiatu grudziądzkiego w latach 2013- 2015, na utrzymanie dzieci pochodzących z terenu innych powiatów a umieszczonych w placówkach-opiekuńczo wychowawczych na terenie powiatu grudziądzkiego

Rok	Liczba dzieci	Roczny koszt realizacji porozumień
2013	45	1 653 646,62
2014	33	1 286 342,19
2015	37	1 139 143,21

Źródło: Dane własne PCPR w Grudziądzu

Dochody powiatu grudziądzkiego w latach 2013-2015 na utrzymanie dzieci pochodzących z terenu innych powiatów a umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu grudziądzkiego z roku na rok były coraz mniejsze. Sytuacja ta znajduje uzasadnienie w obowiązujących przepisach prawa w zakresie liczby wychowanków, zgodnie z którymi koniecznym staje się ograniczenie liczby wychowanków w funkcjonujących na terenie powiatu grudziądzkiego placówkach poprzez zaprzestanie przyjmowania dzieci spoza powiatu. Obowiązkiem powiatu grudziądzkiego jest zapewnienie opieki w placówkach opiekuńczo-wychowawczych dzieciom pochodzącym z terenu powiatu.

3. Roczne limity rodzinnych form pieczy zastępczej

Biorąc pod uwagę art. 180 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, dotyczący konieczności określenia limitów rodzin zastępczych zawodowych, w nowym okresie programowania wyznacza się roczne limity rodzinnych form pieczy zastępczej, według poniższej tabeli. Jednocześnie należy podkreślić, iż założone limity mogą ulec zmianie, w zależności od aktualnych potrzeb, zmieniającej się sytuacji oraz posiadanych środków finansowych.

Rodzaj rodzinnej formy pieczy zastępczej	2016	2017	2018
Rodzinny dom dziecka	zgodnie ze zgłoszeniami kandydatów		
Rodziny zastępcze zawodowe	1	1	1

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY

- 1) Wykwalifikowana i doświadczona kadra PCPR;
- 2) Współpraca z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej i innymi instytucjami zajmującymi się problematyką związaną z opieką nad dzieckiem i rodziną;
- 3) Objęcie wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wszystkich funkcjonujących na terenie powiatu rodzin zastępczych;
- 4) Uprawnienie do kompleksowego działania w sferze szkoleń i kwalifikacji kandydatów na rodziny zastępcze;
- 5) Organizacja szkoleń i wsparcia dla funkcjonujących rodzin zastępczych;
- 6) Możliwość korzystania z programów wspierających obszar pieczy zastępczej;

SŁABE STRONY

- 1) Brak osób - kandydatów chętnych do tworzenia rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 2) Niewystarczający poziom wymiany doświadczeń, informacji, wypracowania wspólnych projektów przez instytucje realizujące działania na rzecz dziecka i rodziny w powiecie i gminach;
- 3) Brak lokali socjalnych lub komunalnych na terenie gmin oraz mieszkań chronionych o zasięgu ponadgminnym dla wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych;
- 4) Brak środków finansowych na realizację zadań z zakresu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- 5) Występowanie w budynkach barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych

SZANSE

- 1) Pozyskiwanie środków finansowych na rzecz rozwoju rodzicielstwa zastępczego ze źródeł zewnętrznych;
- 2) Sprawny system prawny pieczy zastępczej;
- 3) Zatrudnienie specjalistów do pracy z rodzinami zastępczymi;
- 4) Efektywna współpraca z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny;
- 5) Wspieranie działań pracowników PCPR przez specjalistów: psycholog, prawnik, pedagog, psychoterapeuta;

ZAGROŻENIA

- 1) Ubożenie i rozwarstwienie społeczeństwa;
- 2) Kryzys rodziny i postaw rodzicielskich powodujący bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych;
- 3) Brak chęci współpracy ze strony rodzin znajdujących się w kryzysie;

4. Cel główny i cele szczegółowe Programu

CEL GŁÓWNY: Zorganizowanie efektywnego systemu wsparcia nad rodziną i dzieckiem.

Głównym celem realizacji „Powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej na lata 2016–2018” jest zorganizowanie efektywnego systemu wsparcia nad rodziną i dzieckiem. Cel ten rozwinięty został o pięć celów szczegółowych, które wskazują na główne obszary działań w obrębie zadań wynikających z pieczy zastępczej.

Dziecku, któremu rodzina naturalna nie może zapewnić bezpośredniej opieki i wychowania należy zorganizować opiekę zastępczą. Szansą wzrastania dziecka w warunkach zbliżonych do naturalnych są rodziny zastępcze. Obecne rozwiązania ustawowe kładą nacisk na rozwijanie rodzinnych zastępczych form opieki oraz kompleksową pracę z rodziną biologiczną na rzecz powrotu dziecka do domu. Pozyskanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz wspieranie tych rodzin zastępczych, które już funkcjonują przyczyni się do wzmocnienia obecnego systemu opieki w powiecie grudziądzkim. Ponadto istnieje konieczność, by w zintegrowanym systemie opieki nad dzieckiem i rodziną uwzględnić działania mające na celu przygotowanie wychowanków do samodzielnego życia po opuszczeniu placówki opiekuńczo-wychowawczej i rodziny zastępczej. W czasie pobytu w pieczy zastępczej, wychowanek powinien nabyć odpowiednie umiejętności i wiedzę niezbędną do wejścia w dorosłe życie i samodzielnego funkcjonowania. Przygotowanie wychowanków do samodzielnego, dorosłego życia powinno w przyszłości zapobiec ich społecznemu wykluczeniu. Ważną kwestią jest również pomoc osobom usamodzielnianym opuszczającym różne formy pieczy zastępczej, poprzez umożliwienie zakwaterowania w mieszkaniu chronionym, do czasu pozyskania własnego lokalu mieszkalnego, jak również pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, współpraca z PUP, umożliwienie odbycia staży zawodowych, uczestnictwo w kursach podnoszących kwalifikacje itp.

Istotne znaczenie w całym okresie programowania ma Instytucjonalna piecza zastępcza na terenie powiatu grudziądzkiego. Realizacja Programu pozwoli na przygotowanie niezbędnej dokumentacji mającej na celu dostosowanie funkcjonujących na terenie powiatu grudziądzkiego placówek opiekuńczo-wychowawczych do obowiązujących przepisów prawa w tym zakresie.

W związku z nową perspektywą programowo-finansową 2014–2020, Samorząd województwa kujawsko-pomorskiego, w partnerstwie z powiatami i miastami na prawach powiatów, przygotował projekt w ramach Poddziałania 9.3.2 Rozwój usług społecznych, którego realizacja (w przypadku otrzymania dofinansowania) przyczyni się do rozwoju i poprawy dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej ze szczególnym naciskiem na rozwój poradnictwa specjalistycznego, obejmującego rodziny naturalne, rodziny zastępcze oraz kandydatów do pełnienia rodzinnej pieczy zastępczej. Projekt zakłada między innymi poradnictwo rodzinne (pedagogiczne, psychologiczne, prawne, psychiatryczne), mediację i terapię, warsztaty, zajęcia oraz wsparcie dla rodzin zastępczych, kandydatów do pełnienia rodzinnych form pieczy zastępczej, rodzin naturalnych oraz usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej.

Lp.	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIE	TERMIN REALIZACJI	EFEKTY	WSKAŹNIKI	REALIZATORZY i partnerzy
1.	Doskonalenie systemu opieki nad dzieckiem przebywającym poza środowiskiem naturalnym oraz rozwijanie współpracy z rodziną naturalną.	1) Udział w kampaniach promujących idee rodzicielstwa zastępczego. 2) Rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej – rodzin zastępczych zawodowych, niezawodowych, rodzinnego domu dziecka. 3) Wspieranie rodzin zastępczych w podejmowaniu działań na rzecz powrotu dzieci do rodzin naturalnych i współpracy z instytucjami działającymi w tym zakresie. 4) Pozyskanie i przygotowanie kandydatów do pełnienia funkcji niezaradkowej, zawodowej rodziny zastępczej i/lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka. 5) Prowadzenie procesu diagnostyczno-kwalifikacyjnego pozyskanych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. 6) Współpraca i koordynacja instytucji i służb działających na terenie powiatu grudziądzkiego na rzecz aktywizacji rodziny naturalnej w celu poprawy własnej sytuacji życiowej oraz zmiany stylu życia. 7) Współpraca z rodzinami naturalnymi dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej na rzecz reintegracji rodziny. 8) Współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz pieczy zastępczej i rodzicielstwa zastępczego. 9) Rozwój specjalistycznego poradnictwa skierowanego do rodzin zastępczych i biologicznych.	2016 - 2018	a) Powstanie różnorodnych form opieki zastępczej w powiecie grudziądzkim - wzrost liczby rodzin zastępczych niezaradkowych i zawodowych. b) Zmniejszenie liczby wychowanków kierowanych do placówki. c) Poprawa funkcjonowania rodzin naturalnych - realizacja przez rodzinę biologiczną zobowiązań zawartych w planie pracy z rodziną. d) Powrót dziecka pod opiekę rodziny biologicznej. e) Podniesienie prestiżu rodzin zastępczych jako istotnego elementu systemu pieczy zastępczej. f) Liczba zawodowych rodzin zastępczych funkcjonujących w powiecie grudziądzkim, zgodnie z ustalonym limitem na dany rok kalendarzowy.	1. Liczba pozyskanych kandydatów do pełnienia rodzinnych form pieczy zastępczej. 2. Liczba kandydatów, którzy otrzymali zaświadczenie kwalifikacyjne do pełnienia rodzinnych form pieczy zastępczej. 3. Liczba rodzin zastępczych niezaradkowych, zawodowych, rodzinnych domów dziecka. 4. Liczba rodzin naturalnych i zastępczych, korzystających z pomocy specjalistycznej i wsparcia. 5. Liczba dzieci powracających z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych do rodzin biologicznych. 6. Liczba rodzin naturalnych współpracujących na rzecz poprawy swojego funkcjonowania i polepszenia sytuacji finansowo-bytowej.	PCPR Grudziądz, ośrodki pomocy społecznej, asystenci rodzin, organizacje pozarządowe, poradnia psychologiczno-pedagogiczna
2.	Pomoc w usamodzielnianiu wychowanków pieczy zastępczej - instytucjonalnej i rodzinnej.	1) Systematyczne przygotowywanie wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i rodzin zastępczych do procesu usamodzielnienia. 2) Kształtowanie pozytywnego wizerunku wychowanka pieczy zastępczej. 3) Organizowanie zajęć z zakresu umiejętności i kompetencji społecznych oraz nauka biegłego poruszania się na rynku pracy (CV, autoprezentacja, indywidualny plan rozwoju zawodowego itd.). 4) Utworzenie i umożliwienie zamieszkania w mieszkaniu chronionym usamodzielnianym wychowankom, którzy po uzyskaniu pełnoletności nie mają możliwości zamieszkania z rodziną biologiczną. 5) Współpraca instytucji i organizacji pozarządowych na rzecz kompleksowego wsparcia usamodzielnianych wychowanków, w tym aktywizacja zawodowa. 6) Organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym pieczę zastępczą poprzez udzielanie specjalistycznego poradnictwa: prawnego, psychologicznego, pedagogicznego – celem zapobiegania wykluczeniu społecznemu.	2016 - 2018	a) Przygotowanie wychowanków do procesu usamodzielnienia poprzez nabywanie nowych umiejętności i kompetencji społecznych oraz umiejętności biegłego poruszania się na rynku pracy. b) Powstanie mieszkania chronionego o zasięgu ponadgminnym. c) Wsparcie wychowanków rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych przez instytucje oraz organizacje pozarządowe działające w ramach zadań statutowych.	1. Ilość pozytywnych ocen z realizacji programu usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej. 2. Liczba usamodzielnianych wychowanków korzystających z różnych form wsparcia. 3. Liczba wychowanków, którzy nabyli umiejętności poruszania się na rynku pracy. 4. Liczba wychowanków i forma otrzymanego wsparcia ze strony innych instytucji i organizacji pozarządowych.	PCPR Grudziądz, ośrodki pomocy społecznej, POW, organizacje pozarządowe, PUP
3.	Podniesienie jakości świadczonych usług w zakresie pieczy zastępczej.	1) Doskonalenie zawodowe kadry realizującej zadania z zakresu pieczy zastępczej. 2) Podnoszenie kwalifikacji kadr jednostek pomocy społecznej współpracujących z PCPR		a) Wzrost wiedzy i umiejętności wśród kadry pomocy społecznej i kadr współpracującej w obszarze pomocy rodzinie i dziecku. b) Poznanie i wdrożenie dobrych rozwiązań w	1. Liczba zrealizowanych szkoleń i projektów w zakresie pieczy zastępczej. 2. Formy wsparcia pracowników pomocy	PCPR Grudziądz, ośrodki pomocy społecznej

Lp.	CEL SZCZEGÓŁOWY	DZIAŁANIE	TERMIN REALIZACJI	EFEKTY	WSKAZNIKI	REALIZATORZY i partnerzy
		3) Udział pracowników PCPR, pracujących w obszarze pieczy zastępczej, w szkoleniach i konferencjach w zakresie pomocy dziecku i rodzinie. 4) Upowszechnianie dobrych praktyk w obszarze opieki nad dzieckiem i rodziną. 5) Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz pieczy zastępczej. 6) Systematyczna współpraca z ośrodkami pomocy społecznej z terenów powiatu grudziądzkiego – pracownikami społecznymi, asystentami rodzin, placówkami edukacyjnymi, specjalistami, sądami oraz podstawową opieką zdrowotną.	2016 - 2018	c) Wsparcie przez organizację pozarządową pracowników pomocy społecznej oraz kadry współpracującej. d) Wdrażanie innowacyjnych metod w pracy z rodziną, problemową. e) Poprawa przepływu informacji między poszczególnymi podmiotami, realizującymi zadania na rzecz pieczy zastępczej na poziomie gminnym, powiatowym.	społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej – zrealizowane szkolenia, warsztaty, seminaria, konferencje. 3 Liczba pracowników wdrażających nabyte umiejętności oraz sprawzone rozwiązania w obszarze pomocy rodzinie i dziecku. 4 Liczba pracowników wdrażających innowacyjne metody pracy. 5 Liczba pracowników podnoszących swoje kwalifikacje.	POW, asystenci rodzin, organizacje pozarządowe
4.	Dostosowanie poziomu świadczonych usług w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej.	1) Poszerzenie współpracy z instytucjami, organizacjami oraz placami z odwołaniami biologicznymi w celu znalezienia i przetrzymywania rodziny dla dziecka porzuconego lub niepełnosprawnego. 2) Niektóre zadania z zakresu pieczy zastępczej na terenie powiatu powierzone do placówek opiekuńczo-wychowawczych. 3) Opracowanie koncepcji doradczego funkcjonowania instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim. 4) Podjęcie działań zmierzających do tworzenia placówek opiekuńczo-wychowawczych do 14 osób.	2016 - 2018	a) Uzyskanie wymaganych standardów w zakresie liczby i wieku dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. b) Wypracowanie koncepcji funkcjonowania instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie grudziądzkim. c) Skompletowanie niezbędnej dokumentacji (projekty, kosztorysy) i pozyskanie stosownych prawców (warunki zabudowy, pozwolenia na budowę) od właściwych organów.	1. Liczba i wiek dzieci w placówkach. 2. Opracowana dokumentacja budowlana.	PCPR w Grudziądzu, Zespół zadaniowy ds. inwestycji w zakresie infrastruktury społecznej, Zarząd Powiatu
5.	Wspieranie istniejących rodzin zastępczych w powiecie grudziądzkim.	1) Zdobycie informacji o rodzinach zastępczych. 2) Szukanie już istniejących rodzin zastępczych, niezawodowych i spokrewnionych. 3) Poradnictwo specjalistyczne: prawne, psychologiczne, socjalne dla rodzin zastępczych. 4) Wspieranie rodzin zastępczych w wypełnianiu funkcji wychowawczej, opiekuńczej. 5) Inicjowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych. 6) Umożliwienie rodzinom zastępczym dostępu do specjalistycznej opieki specjalistycznej, w tym psychologicznej, psychiatrycznej i pedagogicznej.	2016 - 2018	a) Objęcie wsparciem rodzin zastępczych przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. b) Poszerzenie przez rodziny zastępcze umiejętności opiekuńczo-wychowawczych oraz umiejętności wspierających dzieci w rozwoju. c) Prace funkcjonowania rodzin zastępczych w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.	1. Liczba zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w roku 2016, 2017 i 2018. 2. Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w szkoleniach, konferencjach. 3. Liczba rodzin zastępczych dokonyujących zawrotów. 4. Liczba rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego. 5. Liczba rodzin uczestniczących w grupie wsparcia.	PCPR w Grudziądzu, ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, poradnia psychologiczno-pedagogiczna

5. Zakładane rezultaty realizacji Programu

- Wzmocnienie systemu wsparcia dla rodzin zagrożonych bezradnością opiekuńczo-wychowawczą oraz rodzin dysfunkcyjnych.
- Funkcjonowanie różnorodnych form opieki zastępczej w powiecie grudziądzkim.
- Wsparcie istniejących rodzin zastępczych poprzez organizowanie specjalistycznych szkoleń mających na celu podniesienie ich kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, inicjowanie grup wsparcia, zapewnianie dostępu do specjalistycznej pomocy, przyznawanie i wypłacanie świadczeń obligatoryjnych i fakultatywnych.
- Zatrudnianie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej (1 koordynator na 15 rodzin zastępczych) celem udzielania pomocy rodzinom sprawującym pieczę zastępczą w realizacji ich zadań oraz współpracy z asystentami rodziny i podmiotami prowadzącymi pracę z rodziną dziecka.
- Kompleksowa pomoc osobom usamodzielnianym oraz większe wsparcie w realizacji indywidualnych programów usamodzielnienia, w tym poprzez wsparcie rzeczowe, finansowe, mieszkaniowe.
- Wzmocnienie procesu aktywizowania osób usamodzielnianych, kontynuowania nauki, uzyskiwania kwalifikacji zawodowych oraz podejmowania pracy.
- Zwiększenie liczby dzieci wracających z pieczy zastępczej pod opiekę rodziny biologicznej.
- Dostosowanie infrastruktury instytucjonalnej pieczy zastępczej do obowiązujących przepisów prawa w tym zakresie.

6. Projektowane źródła finansowania Programu

Program będzie finansowany głównie z budżetu Powiatu, między innymi w ramach środków przyznanych dla Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu, ze środków otrzymanych z budżetu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Wojewody Kujawsko-Pomorskiego i przy wsparciu środków uzyskanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

7. Ewaluacja, monitorowanie i ocena realizacji Programu

Koordynatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu. Przedmiotem ewaluacji będzie skuteczność podejmowanych działań w oparciu o analizę założonych wskaźników.

Ewaluacji podlegać będą standardy i dostępność usług oraz stopień i realizacja celów w oparciu o wyznaczone wskaźniki.

Monitorowanie i ocena „Powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej na lata 2016 – 2018” odbywać się będzie na podstawie sporządzanej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz analizy zbieranych informacji nt. realizacji kierunków działań ujętych w Programie. Informacje te przedkładane będą Staroście i Radzie Powiatu w corocznym sprawozdaniu z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu.

Program ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb.

Zakończenie

Dla prawidłowego rozwoju dziecka niezbędne jest zapewnienie mu opieki w rodzinie naturalnej lub stworzenie jak najlepszych warunków rozwoju i wychowania poza tą rodziną. Dzieciom, które zostały pozbawione właściwej opieki i wychowania w rodzinie biologicznej, powiat grudziądzki zapewni pieczę zastępczą w rodzinnych formach opieki.

Należy dążyć do skracania okresów pobytu dzieci w zastępczej formie opieki na rzecz powrotu do rodzin biologicznych. W tym celu niezbędny jest rozwinięty system wsparcia środowiskowego wraz z pomocą terapeutyczną, materialną i socjalną przeznaczoną dla rodzin dysfunkcyjnych, z wczesną interwencją zespołów składających się z profesjonalistów (pracownik socjalny, terapeuta, psycholog, pedagog szkolny, kurator zawodowy, policjant, lekarz).

Aby wyżej wymienione cele były prawidłowo realizowane, należy stworzyć sprawnie funkcjonujący system współpracy i komunikacji pomiędzy organizacjami i instytucjami świadczącymi pomoc rodzinie i dziecku na terenie powiatu grudziądzkiego. Koordynatorem tego działania od 2012 jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grudziądzu, które realizuje cele zawarte w niniejszym Programie oraz strategii rozwiązywania problemów społecznych.

W lokalnym systemie działań w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych należy brać pod uwagę udział również innych podmiotów i instytucji.

Założenia powiatowego Programu, które nie zostaną zrealizowane w latach 2016–2018, będą uwzględnione w kolejnym programie.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Krzysztof Klonowski

